הלכה · משנה תורה · מפרשים · ציוני מהר״ן · ספר שופטים

ציוני מהר"ן על משנה תורה, הלכות סנהדרין והעונשין המסורין להם

רבי נחום אש

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ציוני מהר"ן על משנה תורה, הלכות סנהדרין והעונשין המסורין להם

רבי נחום אש

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ציוני-מהרן-על-משנה-תורה-הלכות-סנהדרין-והעונשין-המסורין-להם/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ב 4
הלכה א 4
פרק ה 4
הלכה א 4
הלכה יא 4
פרק י 5
הלכה א 5
פרק יב 5
הלכה ב 5
פרק יד 5
הלכה ב 5
פרק יז 5
הלכה א 5
פרק יח 6
הלכה ו 6
פרק כא 7
הלכה י 7
פרק כה 8
הלכה ב 8

פרק ב

הלכה א

אין מעמידין בסנהדרין בין בגדולה בין בקטנה אלא אנשים חכמים כו' יודעים קצת משאר חכמות כגון רפואות וחשבון ותקופות ומזלות כו' וכיו"ב כדי שיהיו יודעים לדון אותם. עי' בכ"מ מ"ש בשם הרמ"ך ומה שתירץ ע"ז אך ע"מ שהקשה הרמ"ך מרפואות ע"ז לא תירץ הכ"מ כלום. אבל באמת דברי רבינו נכונים ודבריו נובעים מהמשנה דסנהדרין דף ע"ח ופסקה רבינו בפ"ד מה' רוצח ה"ג המכה את חבירו כו' אומדין אותו אם אמדוהו לחיים נותן ה' דברים ונפטר ולפ"ז שפיר כתב רבינו דהסנהדרין בעינן שיהיו יודעין קצת חכמת הרפואה כיון דבעי אומד דידהו לחייב רוצח מיתה ועי' גם ביו"ד סי' של"ו סעיף א' דיש חילוק לענין חיוב תשלומין אם טעה בין אם ריפא שלא ברשות ב"ד או ברשותם ע"ש וגם היה צריך לענין להאכיל החולה ביוה"כ ולענין נדה ומש"ה בעינן שיהיו בקיאין בזה קצת, ומצאתי באו"נ בכוזרי מאמר שני אות ס"ד שהתפלא בזה על הכ"מ:

פרק ה

הלכה א

ולא מוציאין כו' ולמדידת החלל אלא על פי בית דין הגדול. בכסף משנה לא הראה מקור לזה והלחם משנה כתב דאין לפרש דשבעים ואחד היו יוצאים דודאי לא היו יוצאים אלא חמשה כמש"כ רבינו בסמוך אלא ר"ל בחמשה שהיו יוצאים היו יוצאים ברשות ב"ד הגדול ולא ידעתי מאין יצא לו לרבינו דבר זה ע"כ. אולם דברי רבינו נובעים מהתוספתא רפ"ג דסנהדרין דאיתא שם אין שורפין את הפרה ואין עורפין את העגלה ואין עושין זקן ממרא ע"פ ב"ד כו' אלא בב"ד של שבעים ואחד ע"כ ועי' בסנהדרין די"ד ע"ב ותמצא דע"כ כוונת התוספתא דבעי שיהיו ברשות ב"ד של שבעים ואחד ואתיא אפי' כר"י ומזה נובעים דברי רבינו:

הלכה יא

בהמה שהזיקה את האדם אין גובין נזקו דייני חו"ל מפני שהוא דבר שאינו מצוי אבל אדם שהזיק בהמת חבירו משלם נזק שלם בכ"מ כו'. עי' בכ"מ שהוא גמ' ערוכה בפ' החובל דף פ"ד כו', ועי' לרבינו בסה"מ מ"ע רל"ו שכתב ודע שדיני הקנסות אלו כולם דיני אדם באדם וכן כשהזיקה בהמה את האדם או האדם את הבהמה הנה לא ידונו בהם ויקנסו זולת הב"ד הסמוכין בארץ ישראל ע"כ. ודבריו תמוהין שהם נגד גמ' ערוכה דשור

שהוזק ע"י אדם גובין אותו בבבל וכמו שפסק רבינו בעצמו כאן וכ"ה בטוש"ע חו"מ סי' א' סעיף ג':

פרק י

הלכה א

מפי השמועה למדו כו'. הכ"מ לא ציין מקורו והוא בתוספתא דסנהדרין פ"ג ד"א לנטות אחרי רבים להטות שלא תאמר בשעת הדין דיו לעבד שיהא כרבו אמור מה שבדעתך:

פרק יב

הלכה ב

וכיצד מתרין בו אומרין לו פרוש כו' אם פירש פטור וכן אם שתק כו'. עי' בכ"מ שנדחק ולא היה צריך לזה שדברי רבינו מבוארים בפירוש לענין מיתה בתוספתא דסנהדרין פי"א דאיתא שם מתרין בו ושותק מתרין בו ומרכין בראשו אע"פ שאמר יודע אני פטור עד שיאמר יודע אני וע"מ כך אני עושה כיצד ראוהו שמחלל את השבת ואמרו לו הוי יודע שהמחלל את השבת מות יומת אע"פ שאמר יודע אני פטור עד שיאמר יודע אני וע"מ כן אני עושה, וכן הוא בירושלמי פ"ה ה"א וע"ש במרה"פ:

פרק יד

הלכה ב

ואין רשות למלך להרוג באחת מהן אלא בסייף בלבד. וכ"כ עוד רבינו בפ"ג מה' מלכים ה"ח והכ"מ לא הראה שום מקור לזה. אבל הוא תוספתא ערוכה בפ"ט דסנהדרין דאיתא שם ארבע מיתות נמסרו לב"ד סקילה שריפה הרג וחנק הרשות לא ניתן לה אלא סייף בלבד וכ"ה בירושלמי סנהדרין רפ"ז וע"ש במרה"פ:

פרק יז

הלכה א

לפיכך אמרו חכמים שאפילו הבריא ביותר מכין אותו ל"ט שאם יוסיף לו אחת נמצאת שלא הכהו אלא ארבעים הראויות לו. עי' בכ"מ ובלח"מ שגמגמו ע"ז דהרי בגמ' דרשו זה מדכתיב במספר ארבעים ולא כתיב ארבעים במספר ונמצא דמה שמלקין ל"ט הוא מה"ת ורבינו שכתב דהוא תק"ח מאין לו זה וגם מנין לו לרבינו הטעם שכתב שהוא

משום לא יוסיף. אבל באמת דברי רבינו מבוארים במ"ר במדבר פי"ח ארבעים יכנו לא יוסיף כנגד ארבעים קללות שנתקללו נחש וחוה ואדם ואדמה ופחתו חכמים אחת משום לא יוסיף ע"כ, הרי מכוון ממש כלשון רבינו דהוא תק"ח ומשום לא יוסיף וע"ש בחי' רש"ש:

פרק יח

הלכה ו

גזרת הכתוב היא שאין ממיתין ב"ד ולא מלקין את האדם בהודאת פיו אלא על פי שנים עדים וזה שהרג יהושע עכן ודוד לגר עמלקי בהודאת פיהם הוראת שעה היתה או דין מלכות היה כו'. וכתב הכ"מ גזה"כ הוא כו' הניח חלק ולא הראה מקור לזה שאין אדם נהרג ע"פ עצמו, והגרצ"ח במאמר הוראת שעה בהג"ה כתב די"ל בפשיטות בטעם רבינו כיון דקי"ל דצריך להיות התראה באיזו מיתה וגם שיקבל עליו התראה ויתיר עצמו למיתה וגם צריך שיעבור תוכ"ד כמ"ש רבינו בפי"ב מה' סנהדרין ה"ב וא"כ בהודה מפי עצמו ליכא כל הני ע"כ, אבל זה שגגה דא"כ בהודה מפי עצמו שגם התרו בו וקבל עליו התראה והתיר עצמו למיתה בכה"ג היה צריך ליהרג ע"פ עצמו ומלשון רבינו משמע שלעולם אין הורגין ע"פ עצמו. עוד כתב שם דדברי רבינו מפורשים בירושלמי סנהדרין פ' נגמר הדין (והוא שם בה"ג) דאמר עכן ליהושע ולא עוד אלא למשה רבך לית מדמוך דלא הוי תלתין יומין דילפיך ע"פ שנים עדים יקום דבר ע"ש, וגם זה שגגה במח"כ כי מש"כ שם דאמר עכן ליהושע ולא עוד כו' זה היה עוד טרם שהודה עכן שהוא מעל בחרם רק לאחר שהפיל יהושע את הגורלות והוא נלכד א"ל ליהושע כן אבל לאחר שהודה לא נזכר שם בירושלמי שום דבר שערער עוד עכן בזה וזה מבואר להדיא בהירושלמי להמעיין שם. ברם נראה שרבינו הוציא זה מהירושלמי רפ"ק דקידושין דאיתא שם איש מה ת"ל איש איש אלא להביא את העכו"ם שבאו על עריות האומות שידונו כדיני האומות ואם באו על עריות ישראל שידונו אותם כדיני ישראל אמר ר' אליעזר מכולם אין לך אלא ארוסת ישראל בלבד שאם באו על ארוסת ישראל חייב על ארוסת עכו"ם פטור אם בא על ארוסת ישראל חייבין במה הוא מתחייב בדיניהן או בדיני ישראל אין תימר בדיני ישראל (ופי' הק"ע דנ"מ דאם נידון בדיני ישראל בעינן) בשני עדים ובעשרים ושלשה דיינים ובהתרייה ובסקילה ואין תימר בדיניהן בעד אחד ובדיין אחד ושלא בהתרייה ובסייף ר"י בן פזי מוסיף בחנק ומפי עצמו מ"ט דכתיב שופך דם האדם באדם דמו ישפך וכ"ה גי' הק"ע שם ופי' דדרשינן באדם דמו ישפך אפי' ע"י האדם עצמו דמו ישפך א"נ

מדכתיב ומיד האדם דריש דאפי' מפי עצמו נהרג ע"ש ומבואר דבישראל אין הורגין מפי עצמו וכ"ה במ"ר בראשית פל"ד שופך דם האדם באדם דמו ישפך אר"ח כולהם בהלכות בני נח בעד אחד ובדיין אחד בלא עדים ובלא התראה, וכתב שם היפ"ת בשלא עדים אין לפרש כגון שדיין ראהו שהרג דבזה פשיטא דעושה מעשה ע"פ ראייתו דלא תהיה שמיעה גדולה מראיה כו' אלא ה"פ שהודה שהרג בב"נ הורגים ע"פ הודאת פיהם ע"ש ומוכח דבישראל אינו נהרג ע"פ עצמו. ומדברי הירושלמי והמ"ר שהבאתי נפתח לן ג"כ מקור נאמן לדברי הרא"ה בס' החינוך בפ' יתרו מצוה כ"ה שכתב שם ומן החלוקין שבין ישראל לעכו"ם בענין המצות המוטלות על הכל הוא שישראל לא יתחייב לעולם בלא עדים והתראה ושאר עו"ג אין צריכין התראה לפי שאין חילוק בהן בין שוגג למזיד וכן יתחייבו ג"כ בהודאת פיהם משא"כ בישראל שצריך עדים וכ"כ עוד בפ' אחרי מצוה קצ"ב ובס' מנ"ח שם התפלא ע"ז דמנין לו לחדש דב"נ נהרג ע"פ עצמו וכתב דלא נמצא לזה זכר בשום מקום, ולפנינו דברי הירושלמי המדרש כדעת החינוך וברור דמזה הוציא את דבריו ועי' גם בתוס' בע"ז דף ע"א ע"ב ד"ה בן נח משמע דס"ל כהחינוך דאל"כ לא הוו מקשו מידי דהרי משכחת לה דיתחייב עכו"ם לשלם גזלה בכה"ג דהודה ע"פ עצמו ע"ש וכ"כ ג"כ בתומים סי' ט' סק"א בשם החכ"צ ע"ש. ומש"כ רבינו דדוד שהרג לגר עמלקי בהודאת פיו הוראת שעה היתה ע"כ ס"ל כדעת הרד"ק שם דהיה גר ממש שנתגייר ושב לדת ישראל (ולא כדעת הרלב"ג שם שכתב שלא היה גר צדק אלא שגר בארץ ישראל) ומש"ה כתב דהוראת שעה היתה. אולם מש"כ רבינו דזה שהרג יהושע לעכן היה מדין מלכות צע"ג, דהרי אין רשות למלך להרוג אלא בסייף בלבד כמ"ש רבינו לעיל בפי"ד ה"ב ובפ"ג מהלכות מלכים ה"ח, וגבי עכן לא מצינו הרג כלל רק סקילה ושריפה ועי' להגרצ"ח במאמר דין מלך. ואולי מש"כ רבינו דהיה דין מלכות קאי רק עמ"ש דוד לגר עמלקי אבל מה שהרג יהושע לעכן זה היה רק משום הוראת שעה:

פרק כא

הלכה י

ולא ילמד אחד מבעלי דינין טענה כלל. בכ"מ טרח למצוא מקור דברי רבינו ועי' בלח"מ מש"כ בזה ועי' לרבינו בפיה"מ בפ"ק דאבות במה דאיתא שם יהודה בן טבאי אומר אל תעש עצמך כעורכי הדיינין ותמצא שמקור דבריו שבכאן הוא משם ע"ש:

פרק כה

הלכה ב

צא ולמד ממשה רבן של כל הנביאים כיון ששלחו הקב"ה למצרים ונאמר ויצום אל בני ישראל אמרו מפי הקבלה שאמר להם למשה ולאהרן על מנת שיהיו מקללים אתכם וסוקלין אתכם באבנים. וכתב הכ"מ צא ולמד כו' ולא הראה מוצאו. אולם דברי רבינו מבוארים בספרי פ' בהעלותך פיסקא צ"א והיכן דבר לו כן בשעה שאמר לו לך נחה את העם אל אשר דברתי לך לפיכך הדבר תלוי בך או לא תלוי בך ת"ל וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל אמר להם היו יודעים שסרבנין וטרחנין הם אלא ע"מ שתקבלו עליכם שיהיו מקללים אתכם וסוקלין אתכם באבנים וכ"ה בשמות רבה פ"ז ובילקוט פ' וארא: